

Popis hříchů je pro lepší pochopení a rozlišení doplněn o příklad z praxe, příměr z jiného oboru a otázku, která může být při odhalování hříchu nápomocná.

1. **Hřích zatajeného háčku** – záměrné zdůrazňování jedné, pozitivní stránky produktu, spojené se zatajováním stránky jiné, negativní.

Příklad: Šetrnost plastových tašek: Výroba plastových tašek je označována za „čistší“, protože při ní nevzniká tolik odpadní vody, jsou recyklovatelné, popřípadě proto, že se kvůli jejich nižší hmotnosti spotřebuje méně paliva při jejich transportu. Tašky jsou přitom vyráběny z ropných derivátů (neobnovitelný zdroj), jen část plastů lze recyklovat, při výrobě se používají chemikálie, které zlepšují vlastnosti plastů, ale zároveň prokazatelně škodí lidskému zdraví, ve srovnání s jinými materiály se rozkládají násobně déle a i po rozložení jsou zdrojem mikroplastů, které zamožují vodu, půdu i vzduch, dostávají se do potravního řetězce a v důsledku ohrožují lidské zdraví.

Ve zkratce a z jiné strany: Jako byste při výkladu o durmanu mluvili o jeho krásných velkých bílých trubkovitých květech a zapoměli se zmínit, že je smrtelně jedovatý.

Otázka, která může být nápomocná: Co ještě o věci nevím?

2. **Hřích tvrzení bez důkazu** – tvrzení nejde snadno dokázat nebo je neověřitelné.

Příklad: JarKOLOGIE: Kaufland ve spolupráci s Jar vytvořil v roce 2019 speciální edici obalů s použitím plastů vyplavených z oceánu, které dobrovolníci posbírali na plážích. Tímto firmy dokazují svůj šetrný přístup k životnímu prostředí. Informaci o tom, na kterých plážích byly plasty posbírané, kolik kilometrů musely do českého Kauflandu urazit, zda a v jaké míře lze tento plastový materiál dále recyklovat, jestli je mycí přípravek v obalu nějakým způsobem šetrný k životnímu prostředí nebo kolik procent recyklovaného plastu z plážní materiál obsahuje, ovšem JarKOLOGIE nepopisuje.

Ve zkratce a z jiné strany: Jsem jedním z nejlepších tanečnicků disko! ... a jako na potvoru tu zrovna není parket, hudební doprovod ani jiní tanečníci ... tak to ani nepředvedu a vlastně to ani nebude s kým srovnat ... ale fakt umím!

Otázka, která může být nápomocná: Jak vyzdvihovanou kvalitu poznám?

3. **Hřích vágního tvrzení** – tvrzení jako „ekologický“, „zelený“ či „přátelský k životnímu prostředí“, přičemž není jasné, co se tím myslí (definice takových slov je příliš obecná a může pod ně spadat naprosto cokoliv).

Příklad: 100% ekologická energie: S trochou nadhledu si pod tímto označením můžeme představit energii z obnovitelných zdrojů, na výrobě energie ovšem nic ekologického není. Většina dodavatelů elektrické energie již nabízí nějaký typ „zelené elektřiny“. Obzvláště u firem, které vyrábějí nebo nakupují elektřinu zároveň z neobnovitelných zdrojů, je pak takové tvrzení přinejmenším nekonzistentní. V praxi elektřinu ozeleňují účetně (nakupují elektřinu z různých zdrojů včetně obnovitelných a tu pak prodají jako zelenou) nebo ji ozelení nákupem certifikátu (vyrobená ale mohla být jinde a koupil ji původně někdo jiný).

Ve zkratce a z jiné strany: Když nás zvolíte, bude líp! A ptáte se, jak moc to bude lepší? Komu bude líp? Co selepší? Kdy se tolepší? Je to jednoduché: všechno bude lepší pro všechny, jakmile pro to uzraje čas!

Otázka, která může být nápomocná: Co to tvrzení znamená?

4. **Hřích irelevantního tvrzení** – tvrzení, která klidně i mohou být pravdivá, ale o skutečné „zelenosti“ nic neříkají.

Příklad: Zpracování odpadu: Fastfoodový řetězec mluví o 100% zužitkování použitého oleje a zpracování biologicky rozložitelného odpadu, aby doložil udržitelnost svého podnikání. Všechny profesionální gastroprovozy se musí při likvidaci odpadu řídit zákonem o odpadech, který jim ukládá povinnost tento odpad třídit a ekologicky likvidovat.

Ve zkratce a z jiné strany: Naše škola je pokroková, protože neučí o tom, že Země je placatá!

Otázka, která může být nápomocná: Co sdělení dokazuje?

5. **Hřích menšího zla** – tvrzení o produktu, která mohou být i pravdivá, ale která odvádějí pozornost od negativních dopadů vlastní podstaty produktu.

*Příklad: **Zemní plyn jako zelený zdroj:** Snahy evropské komise zařadit zemní plyn mezi podporované zdroje energie s odůvodněním, že při jeho spalování vzniká méně emisí CO₂. Zemní plyn ovšem patří mezi neobnovitelné, fosilní zdroje energie, stejně jako uhlí či ropa (tedy uhlík v něm byl před vytěžením dlouhodobě uložen a jeho těžbou a spalováním se tak dostává do oběhu). Jeho hlavní složkou je metan, který je mnohem účinnější skleníkový plyn než CO₂, přičemž v průběhu jeho těžby i při přepravě dochází k únikům tohoto plynu.*

Ve zkratce a z jiné strany: Cigarety z biotabáku a s certifikací fairtrade, no to se mi hned bude zdravěji kouřit.

Otázka, která může být nápomocná: V čem je podstata problému?

6. **Hřích lhaní** – tvrzení, která prostě nejsou pravdivá, například používání známých ekoznaček či označení jako „bio“, aniž by výrobek získal potřebnou certifikaci.

*Příklad: **BIO jogurty od Danone:** V roce 1997 začala dceřiná společnost největšího výrobce mléčných výrobků na světě Danone, a. s., vyrábět a uvádět na český trh výrobek, který nesl název: „BIO bifidus aktiv“. Označení „BIO“ však bylo a je tradičně používáno pro výrobky pocházející z produkce tzv. ekologického zemědělství. V souvislosti s uvedením svého výrobku na trh zahájilo Danone masivní reklamní kampaň. Brzy na to začali konkurenti na trhu s mléčnými výrobky používat BIO také na svých výrobcích. To způsobilo faktickou devalvací označení BIO. Označení „BIO produkt ekologického zemědělství“ je pro spotřebitele zárukou zvýšené zdravotní a ekologické jakosti výrobků. Společnost Danone nesplňovala podmínky pro užívání označení BIO a za účelem zisku využívala pověsti biopotravin neoprávněně. Po několika prohraných soudních řízeních se společnost Danone v roce 2006 omluvila za možné klamání zákazníků.*

Ve zkratce a z jiné strany: Koukněte, jak je támhleta krychle pěkně kulatá! Včera jsem s ní dokonce vyhrál turnaj v bowlingu!

Pokud by vedle lháře byl někdo, kdo naopak mluví pravdu, můžete se zeptat: Co by mi odpověděl ten druhý, kdybych se ho zeptal, jestli mluví pravdu? Odhalení lži souvisí se schopnostmi a možnostmi lháře, v tomto případě lze pouze doporučit, ať informace žáci v maximální míře ověřují.

7. **Hřích uctívání falešných značek** – používání vlastních vymyšlených značek, které se tváří jako udělené nezávislou organizací.

*Příklad: **Energy star:** Používá se pro označování kancelářské techniky (monitory, počítače, skenery, faxy, tiskárny, kopírky) s nízkou provozní spotřebou energie jak za provozu, tak i v pohotovostním režimu. Značka byla zavedena v roce 1992 americkou Agenturou pro životní prostředí. V roce 2010 provedl Úřad pro vládní odpovědnost (GAO) tajné testování procesu certifikace výrobků Energy Star a zjistil, že Energy Star je z velké části samocertifikační program, který je náchylný k podvodům a zneužití. V reakci na toto zjištění zavedla Agentura pro ochranu životního prostředí od roku 2011 certifikaci všech výrobků Energy Star třetí stranou.*

Ve zkratce a z jiné strany: Tahle placka od První České Numerometrické Společnosti dokazuje, že jsem jednička! (Prošel jsem náročným testováním – byla to dřina, sám jsem ho musel vyhodnotit... protože jsem jediný a zakládající člen První České Numerometrické Společnosti).

Otázka, která může být nápomocná: Kdo to říká? A co tím říká?